

Brabants hoen

Het Vereenvoudigd Beheer van Neerhofdieren (VBN) door SLE
is erkend door de Vlaamse overheid

Doel

Instandhouding lokaal ras

Eigenschappen

Herkomst Ontstaan in de provincie Brabant (streek tussen Brussel, Waver, Leuven en Mechelen) uit lokale gekuifde hoenderpopulaties. Oorspronkelijk in Vlaanderen bekend als 'Topman', in Wallonië als 'Houpette'. Later is de naam veranderd naar 'Brabançonne', naam die zou verwijzen naar de streek van oorsprong of naar de kleur (Belgische driekleur). Sterk gelijkende hoenders komen voor op schilderijen uit de 17^e en 18^e eeuw (Albert Cuypp/Melchior d'Hoen-decoeter). Van onze lokale rassen is het Brabants hoen het enige lid van de familie van de kuifhoenders. Zoals bij vele van onze lokale rassen is de selectie van dit hoen pas begonnen op het einde van de negentiende eeuw. In 1903 werd er een speciaalclub opgericht. Deze zorgde voor een bloeiperiode van het Brabants hoen. Steeds nieuwe kleurslagen zagen het levenslicht, waaronder ook de kwartelkleurige die later de meest typische kleurslag zou worden. Met het uitbreken van de eerste wereldoorlog werd de opmars van het Brabants hoen bruusk gestopt. Na de oorlog werd de Leghorn steeds populairder en samen met de komst van de industriële hybriden betekende dit de dood van het Brabants hoen als producent van eieren in de landbouw. Gedurende verschillende decennia leed de Brabançonne een marginaal bestaan. Het ras heeft de tand des tijds enkel overleefd dankzij een handvol volhardende liefhebbers. Gelukkig gaat het intussen al enige tijd beter met het Brabants hoen en de vraag neemt nog steeds toe.

Vereenvoudigd Beheer van Neerhofdieren (VBN) Steunpunt Levend Erfgoed (SLE) vzw
WWW.SLE.BE - info@sle.be

Brabants hoen hen

Algemeen voorkomen

Het Brabants hoen is een landhoen met een geheel eigen type (kegeltype). Zeer uitgesproken legbuik bij een hen die aan de leg is. Naast het bijzondere type hebben de Brabantse hoenders ook speciale kopversierselen. Allereerst is er de kam die duidelijk verschillend is bij beide geslachten. De haan heeft een grote rechtopstaande kam; de hen een omvallende kam die aanleunt tegen een mooie ronde kuif. Bij de haan valt de kuif nauwelijks op en bestaat slechts uit enkele fijne veren die de lijn van het achterhoofd volgen. De hennen zijn uitstekende legsters. Het is daarenboven een actief ras dat de hele dag scharrelt. Een goede omheining is vereist om dit gedrag letterlijk binnen de perken te houden.

Eigenschappen

- vertrouwelijk, niet schuw dier
- vliegt, een degelijke afsluiting is een noodzaak
- actief dier met een goede gehardheid
- broedsheid komt zelden voor maar wel goede moeders
- winterlegster, legt 200 tot 220 grote witte eieren van 70 gram/jaar

Brabants hoen hen en haan

Uiterlijk haan

- **kam:** middelgroot, enkel, recht; kamfront goed ontwikkeld; kamhiel tamelijk klein en van het achterhoofd vrijstaand; de 5 tot 6 kamtanden zijn regelmatig van vorm, niet te diep ingesneden en niet te groot; fijn van weefsel en felrood van kleur
- **kop:** klein en langwerpig
- **gezicht:** glad, fijn van weefsel en felrood
- **snavel:** middellang, naar de punt toe licht gebogen; kleur afhankelijk van de kleurslag
- **kinlellen:** nauwelijks middelgroot, afgerond en hol aangezet als een houten lepel, fijn van weefsel en felrood
- **oorlellen:** klein, de vorm van een afgeronde driehoek, fijn van weefsel en zuiver wit
- **ogen:** groot en rond met zwartachtige oogranden, oogkleur afhankelijk van de kleurslag
- **kuif:** klein, achter de kambasis geplaatst, bestaande uit lange buigzame

- veren die de schedellijn en het halsbehang volgen
- **hals**: middellang, iets naar voor gedragen en bovenaan licht gebogen
- **romp**: kegelvormig, matig breed, tamelijk diep achterlijf, houding opgericht
- **rug**: tamelijk lang, breed tussen de schouders, gerond in doorsnede, naar achter afhellend
- **borst**: middelmatig breed, niet te diep
- **vleugels**: groot, goed aangetrokken aan het lichaam, vleugeleinden schuilgaand onder het zadelbehang
- **staart**: smal, tamelijk gesloten, onder een hoek van 45 graden gedragen; vormt een stompe hoek met de ruglijn; sikkels middellang, niet te breed; staartdekveren overvloedig en goed aansluitend bij het zadelbehang
- **benedendijen**: tamelijk kort, voor een deel schuilgaand in het flankgevederte
- **loopbenen**: zeer fijn, nauwelijks middellang, glad en fijn geschubd. Kleur naargelang de kleurslag
- **tenen**: goed gespreid, zelfde kleur als de loopbenen
- **nagels**: kleur naargelang de kleurslag
- **bevedering**: goed aanliggend met matig ontwikkelde donspartij
- **halsbehang**: tamelijk goed ontwikkeld, reikend tot op de schouders en de rug
- **zadelbehang**: goed ontwikkeld

Uiterlijk hen

Behalve de secundaire geslachtsverschillen, dezelfde kenmerken als bij de haan, met uitzondering van:

- **romp**: matig breed, kegelvormig met diep achterdeel door de sterk ontwikkelde legbuik en goed ontwikkelde donspartij
- **kam**: enkel, tamelijk ontwikkeld, dubbel gevouwen, voor de kuif op de snavelbasis liggend, mag iets donkerder zijn dan bij de haan
- **kuif**: klein, op het achterhoofd, iets hoger dan bij de haan, kuifveren bijna zo breed als ze lang zijn
- **staart**: smal, gesloten, onder een hoek van 45 graden gedragen, vormt een stompe hoek met de ruglijn

Kleurslag

Erkende kleurslagen: (12) zwart, wit, blauw, gezoomd blauw, buff, koekoek, kwartel, blauwkwartel, zilverkwartel, blauwzilverkwartel, wit zwartcolumbia, buff zwartcolumbia.

1. Zwart

(Zie algemene kleurbeschrijving)

- **loopbenen en tenen**: leiblaauw tot zwart
- **snavel en nagels**: donkerhoornkleurig
- **ogen**: donkerbruin tot zwart

2. Wit

Wit vederkleed met:

- **loopbenen en tenen**: blauw
- **snavel en nagels**: wit tot blauwachtig
- **ogen**: donkerbruin tot zwart

3. Blauw

Blauw vederkleed met:

- **loopbenen en tenen**: loodblauw
- **snavel en nagels**: donker hoornkleurig
- **ogen**: donkerbruin tot zwart

4. Gezoomd blauw

Gezoomd blauw vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** loodblauw
- **snavel en nagels:** donker hoornkleurig
- **ogen:** donkerbruin

5. Buff

Buff vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** loodblauw
- **snavel en nagels:** hoornkleurig
- **ogen:** oranje-rood tot roodbruin

6. Koekoek

Koekoek vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** wit, iets hoornkleurige aanslag toegestaan
- **snavel en nagels:** wit, iets hoornkleurige aanslag bij de hen
- **ogen:** oranje-rood

7. Kwartel

Kwartel vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** loodblauw
- **snavel en nagels:** donker hoornkleurig
- **ogen:** donkerbruin

8. Blauwkwartel

Blauwkwartel vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** loodblauw
- **snavel en nagels:** donker hoornkleurig
- **ogen:** donkerbruin

9. Zilverkwartel

Zilverkwartel vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** loodblauw
- **snavel en nagels:** donker hoornkleurig
- **ogen:** donkerbruin

10. Blauwzilverkwartel

Blauwzilverkwartel vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** loodblauw
- **snavel en nagels:** donker hoornkleurig
- **ogen:** donkerbruin

11. Wit-zwartcolumbia

Wit-zwartcolumbia vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** loodblauw
- **snavel en nagels:** hoornkleurig
- **ogen:** roodbruin tot bruin

12. Buff-zwartcolumbia

Buff-zwartcolumbia vederkleed met:

- **loopbenen en tenen:** loodblauw
- **snavel en nagels:** hoornkleurig
- **ogen:** roodbruin tot bruin

Gewichten

Jonge haan 2,00 kg
Jonge hen 1,50 kg

Overjarige of oude haan 2,50 kg
Overjarige of oude hen 2,00 kg

Te vermijden fouten

Te grof van bouw en beendergestel; onvoldoende legbuik bij de hen; te brede en of geopende staart; slecht gevormde kuif; te lichte ogen; onvoldoende in S-vorm gevouwen kam bij de hen; omvallende kam bij de haan.

Zware fouten

Afwezigheid van de kuif; rode oren; schedelknobbel; rechte kam bij de overjarige hen.

Status

Zeldzaam.

Geografisch

Belgie. Ontstaan omstreeks 1850 in de streek van Brussel, Waver, Leuven en Mechelen. De echte selectie is pas begonnen eind negentiende eeuw. Vroeger ook wel gekend onder de naam 'Topman' en 'Brabançonne'.

Systeem van identificatie - niet-verwijderbare ring

Pluimvee dat gehouden wordt op het eigen erf dient niet identificeerbaar te zijn en bij het verhandelen van dieren van de ene fokker naar de andere moeten de dieren ook niet identificeerbaar zijn. Maar van zodra dieren naar een verzameling (tentoonstelling of verkoopsmarkt, ...) gaan, moeten ze identificeerbaar zijn met een niet-verwijderbare pootring. SLE verdeelt ringen die ook op pluimveetentoonstellingen aanvaard worden (EE-ringen). Daarnaast heeft SLE ringen voor dieren van eigen kweek die bestemd zijn voor huis- tuin- en keukengebruik.

De ringmaat voor het Brabants hoen: 18 mm (haan) en 16 mm (hen).

De wet zegt het volgende: ***"Het verhandelen van pluimvee en hobbypluimvee naar en door 'hobbyhouders', al dan niet via de markten, is verboden, met uitzondering van de afwijkingen."***

De afwijkingen:

1) In afwijking van het algemeen verbod, is het verhandelen van pluimvee en hobby pluimvee, al dan niet via de markten, door een **pluimveehandelaar** toegelaten onder de volgende bijkomende voorwaarden:

De pluimveehandelaar kan enkel pluimvee en hobbypluimvee verhandelen dat afkomstig is van:

- a) een houder van **pluimvee geregistreerd in Sanitel**.
- b) een houder van **hobbypluimvee geregistreerd in Sanitel**, op voorwaarde dat deze al zijn kippen, kalkoenen, parelhoenders, kwartels (met uitzondering van dwergkwartels), fazanten, patrijzen, loopvogels, duiven van geslacht Columba en pauwen door een erkende dierenarts tegen ND heeft laten **vaccineren**. Deze vaccinatie gebeurde ten minste één keer per jaar met een geregistreerd geïnactiveerd vaccin, met een interval van maximum 12 maand tussen 2 opeenvolgende vaccinaties en volgens de instructies en het entschema vermeld in de bijsluiters van het gebruikte vaccin. De vaccinatie werd door de erkende dierenarts geattesteerd. De aangekochte dieren waren bovendien minstens 15 dagen en maximum 9 maanden voor de aankoop gevaccineerd.
- c) een houder van **hobbypluimvee, die niet in Sanitel geregistreerd** is, op voorwaarde dat:
 - de verhandelde kippen, kalkoenen, parelhoenders, kwartels (met uitzondering van dwergkwartels), fazanten, patrijzen, loopvogels, duiven van het geslacht Columba en pauwen individueel geïdentificeerd zijn met

een gesloten **niet-verwijderbare pootring**, verdeeld door een erkende vereniging als bedoeld in het koninklijk besluit van 2 juni 1998 betreffende de zoötechnische en genealogische voorschriften voor de verbetering en de instandhouding van de pluimvee- en konijnenrassen of in het besluit van de Vlaamse Regering van 19 maart 2010 betreffende de organisatie van de fokkerij van voor landbouw nuttige huisdieren.

- deze de verhandelde vogels door een erkende dierenarts tegen ND heeft laten **vaccineren**. Deze vaccinatie gebeurde ten minste één keer per jaar met een geregistreerd geïnactiveerd vaccin, met een interval van maximum 12 maand tussen 2 opeenvolgende vaccinaties en volgens de instructies en het entschema vermeld in de bijsluiter van het gebruikte vaccin. De vaccinatie werd door de erkende dierenarts geattesteerd.
- de aangekochte dieren ten minstens 15 dagen en maximum 9 maanden voor de aankoop gevaccineerd waren.

2) In afwijking van het algemeen verbod, is het verhandelen van hobbypluimvee, al dan niet via de markten, **door een in Sanitel geregistreeerde hobbyhouder** toegelaten onder de volgende voorwaarden:

- a) De houder is verplicht om al zijn kippen, kalkoenen, parelhoenders, kwartels (met uitzondering van dwerg- kwartels), fazanten, patrijzen, loopvogels, duiven van het geslacht Columba en pauwen door een erkende dierenarts te laten vaccineren tegen ND. Deze vaccinatie gebeurt ten minste één keer per jaar met een geregistreerd geïnactiveerd vaccin, met een interval van maximum 12 maand tussen 2 opeenvolgende vaccinaties en volgens de instructies en het entschema vermeld in de bijsluiter van het gebruikte vaccin. De vaccinatie wordt door de erkende dierenarts geattesteerd.
- b) Voor het verhandelen naar een handelaar, moeten de verhandelde dieren volgens de instructies vermeld onder punt 1.c al tenminste 15 dagen en maximum 9 maanden gevaccineerd zijn.
- c) Voor het verhandelen naar een andere houder van hobbypluimvee, al dan niet in Sanitel geregistreeerd, moeten de verhandelde dieren gevaccineerd zijn volgens de instructies vermeld onder punt 1.c.

3) In afwijking van het algemeen verbod, is het verhandelen van hobbypluimvee door **een niet in Sanitel geregistreeerde hobbyhouder**, met uitzondering van de verkoop via de markten, toegelaten onder de volgende voorwaarden:

- a) **De houder kan zonder voorwaarden zijn hobbypluimvee direct verhandelen met een andere hobbyhouder.**
- b) De houder kan zijn kippen, kalkoenen, parelhoenders, kwartels (met uitzondering van dwergkwartels), fazanten, patrijzen, loopvogels, duiven van het geslacht Columba en pauwen verhandelen **aan een pluimveehandelaar** op voorwaarde dat:
 - i. deze dieren individueel **geïdentificeerd zijn met een gesloten niet-verwijderbare pootring**, verdeeld door een erkende vereniging als bedoeld in het koninklijk besluit van 2 juni 1998 betreffende de zoö- technische en genealogische voorschriften voor de verbetering en de instandhouding van de pluimvee- en konijnenrassen of in het besluit van de Vlaamse Regering van 19 maart 2010 betreffende de organisatie van de fokkerij van voor landbouw nuttige huisdieren.
 - ii. de verhandelde vogels door een erkende dierenarts tegen ND werden **gevaccineerd**. Deze vaccinatie gebeurde ten minste één keer per jaar

met een geregistreerd geïnactiveerd vaccin, met een interval van maximum 12 maand tussen 2 opeenvolgende vaccinaties en volgens de instructies en het entschema vermeld in de bijsluiter van het gebruikte vaccin. De vaccinatie werd door de erkende dierenarts geattesteerd.

Systeem voor registratie van afstamming

Steunpunt Levend Erfgoed vzw gebruikt een eigen softwaresysteem om het Vereenvoudigd Beheer van Neerhofdieren (VBN) te kunnen doen. Het is een eenvoudig systeem dat enkel beoogt te registreren wie welke dieren houdt en hoeveel. Identificatie van de dieren is voor dit systeem niet nodig aangezien volgende gegevens door de fokker zelf kunnen ingevoerd worden. Iedereen die een account aanmaakt via www.sle.be en mijnSLE kan gratis het programma gebruiken. SLE-lidmaatschap is niet vereist.

In de databank volgende gegevens bijgehouden:

- de eigenaar
- het ras
- de kleurslag

Verder kan geantwoord worden op volgende vragen:

- Ik heb een idee van het aantal jonge en volwassen dieren per geslacht
- Ik heb alleen een idee van het aantal dieren per geslacht
- Ik heb alleen een idee van het aantal jonge en volwassen dieren
- Ik moet me beperken tot een globaal aantal dieren

Steunpunt Levend Erfgoed vzw werkt aan een nieuw patrimoniumbeheerprogramma waarin het ook voor neerhofdieren mogelijk zal zijn dieren op individuele basis te registreren en afstammingsgegevens zullen kunnen bijgehouden worden.

Selectie- en fokdoelstellingen

Het Brabants hoen is een winterlegster dat eieren legt van 70 gram. Het doel van de fokkerij is de instandhouding met behoud van de kenmerken en de nutsdoelen.

De gezondheid van de dieren is van groot belang binnen de stamboekfokkerij. Fokkers worden geadviseerd om enkel dieren in te zetten met een probleemloze gezondheid die een minimum aan diergeneeskundige zorg vereisen en die geen zoötechnische gebreken vertonen.

Bijzondere aandacht gaat naar de soliditeit van het geraamte: geen krom borstbeen, geen kromme benen of tenen, geen X- of O-benen, geen karperrug, geen splitvleugels, kruisbekken... Doordat bij pluimvee meer lijnenteelt voorkomt, is grote aandacht nodig bij het beoordelen van de nakomelingen en kunnen genetische afwijkingen niet gebruikt worden voor de fok.

Van inteelt is sprake als twee dieren met elkaar worden gepaard die familie van elkaar zijn. Bij lijnenteelt wordt hetzelfde gedaan. Het verschil tussen inteelt en lijnenteelt betekent in de praktijk meestal een verschil in gradatie. Bij het toepassen van lijnenteelt is de achterliggende gedachte veelal om daarmee goede eigenschappen te 'verankeren' en zo zekerheid in de vererving te creëren.

Maar lijnenteelt en zeker inteelt geeft een verhoogde kans op het optreden van erfelijke afwijkingen en het optreden van inteeltdepressie (voornamelijk terug te zien in verminderde vruchtbaarheid en vitaliteit). Op populatieniveau is een verkleining van de genetische spreiding (dieren in de populatie worden steeds meer familie van elkaar).

Inteelt en lijnenteelt is af te raden als het om de instandhouding van het ras gaat.